ədalət.- 2021.- 4 may.- S.6.

TƏMİZ ÜRƏK POEZİYASI

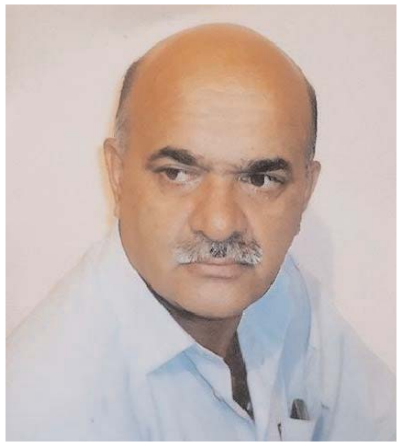

Vaqif İsaqoğu

Adil Cəmilin sözündən yox, özündən yazmaq istəyirəm. İstəyirəm ki, sözündə özü, özündə sözü görünən şairin "Anama layla" şeirlər toplusundan bir neçə kəlmə söz deyəm. Deyə biləcəyəmmi? Bilmirəm. Ancaq onu bilirəm ki, şairin şeirləri bir oxucu kimi həmişə məni özünə çəkib və bu dərin, məzmunlu, fəlsəfi məna çalarları ilə zəngin olan şeirlər haqqında hər zaman söz demək istəyində olmuşam. Ruhunu sözə hopdurub sözə ruh verən, nəfəs verən, ədəbiyyatın ədəbi dünyasında öz imzasını təsdiqləyən şairin hər şeiri, hər sözü onun iç dünyasının ətridir. Bu "ətiri" qoxulayan hər kəs Adil dünyası ilə tanış olmaq şərəfinə yiyələnir. Onun dünyası sanki ilahi nurdan yaranıb.

Məhz ona görədir ki, şeirləri də nura bələnib və bu şeirlərin işığında ziyarətə getmək olar. Çünki Adilin ürəyindən və ruhundan süzülən şeirlərin mayasında halallıq var, təmizlik var, saflıq var. Bu halallıq, saflıq və təmizlik "Anama layla" (Bakı, 2020) şeirlər toplusunda özünü bir daha açıq şəkildə büruzə verir. Kitabı oxuduqca həm kövrəlir, həm həyacanlanır, həm hiss edirsən ki, şairin hər şeiri qiyməti olmayan Tanrı payıdır. Adamın iç dünyasını silkələyən bu şeirləri, ancaq Tanrı pıçıldaya bilər; bu şeirləri həyacanla oxuyan hər bir adam istər-istəməz düşünər ki, Adil Cəmil bu dünyaya yazıb-yaratmaq üçün gəlib. Və o, bu dünyada ona Tanrı tərəfindən verilən şairlik missiyasını ləyaqətlə, vicdanla yerinə yetirir. Çünki şairin misralarında təsadüfi bir sözə də rast gəlmək mümkün deyil. Hər sözü ürəyində "bişirib" şeirə gətirən Adil Cəmilin şeirləri musiqi olmağa can atır, şeirlərindən şair ömrünün ətri gəlir. O dünyanı şeir ətrinə bələməyə çalışan az-az şairlərdən biridir. Az-az şairlərdən biridir ki, şeirləri ölümsüzdü, Tanrı da ölümsüzdü. Yer üzünün bütün canlılarını ölümə məhkum eləyən Tanrı əsl şeirləri ölümsüz eləyib. Bəli, ölümsüz şeirlər yazan şair də ölümsüzdü. Şairin ömrü şeirlərinin ömrü ilə ölçülür. Deməli, Adil Cəmil kimi şairlər də ölmürlər, öləndən sonra şeirlərində yaşayırlar. Ona görə ki, şairin ruhu sağlığında ikən şeirlərinə hopub. Ruh da ölməzdir. Deməli ruhun hopduğu şeirlər də ölməzdir. Bəli, Adilin poeziyası onu qiyamətə qədər yaşadacaq. Gəlin "Səni düşünərkən" şeirindən bu misralara nəzər salaq:

Görünür unutmaq deyilmiş asan,
O sevgi içimdə yanır gizlicə.
Sən mənim ruhuma yad olmamısan,
Mən səni yadımdan çıxarım necə?

Ölüm gələndə bu misraları oxuyub rahatlıqla fani dünyadan köçmək olar. Ağır və üzücü iş günündən sonra bu misraları oxuyub dincəlmək olar.

"Anama layla"da dərdin Xaqani zirvəsini də gördüm. Şairin içindəki iman evinin minarələrinin kədərdən, dərddən boy verdiyini də gördüm. Vətən dərdi, ana dərdi, oğul dərdi Adil Cəmil poeziyasının ədəbiyyat və əbədiyyət tarixinə yazılan ən kövrək duyğulardı. Bu duyğularda milli yanğı var, bu günə və gələcəyə söykənmiş düşüncə var, ana həsrəti, yurd həsrəti, oğul həsrəti var. Onun ürəyində dünyanın hər dərdi var. Çünki ürəyi işıqlı və istidir. Və bir də hər ürəyə dərd düşmür. Ürək var ki, dərd düşür, amma boy atmır, böyümür. Soyuq ürəkdə, yanmayan ürəkdə dərdin nə işi var?

Bu dərd onun şeirlərində də boy göstərir.

Hicran məni dara çəkir,
Sən yatan məzara çəkir.
Ey dərdimə yanan, lay-lay,
Anam lay-lay, anam lay-lay.

İlahi! Bu misraların zəlzələ gücünə bax! Adamın iç dünyasını silkələyir. İlahi! Məgər ana balasına laylay deməzmi? Amma ilk dəfə şahidi oluram ki, bala anasına laylay deyir. Ana haqqında minlərlə şeir yazılıb, amma beləsinə rast gəlməməmişəm, çünki Adil kimi anaya belə təsirli şeir yazan olmayıb. Bəlkə də olub. Mən bilmirəm.

Bu misralar isə şairin yurd həsrətindən "doğulub".

Bu həsrət kimindir, o torpaq kimin?
Qəmin qəməsiylə qəlbim qan olub.
Gündoğan tərəfə baxan kəndimin
Qibləsi dəyişib günbatan olub.

Və yaxud bu ağrılı misraları oxuyaq:

Nə olum təzədir, nə ölüm təzə,
Məzar nöqtəsidir gedilən yolun.
Ay ata, ay ana, qurbanam sizə
Nakam nəvənizdən muğayat olun

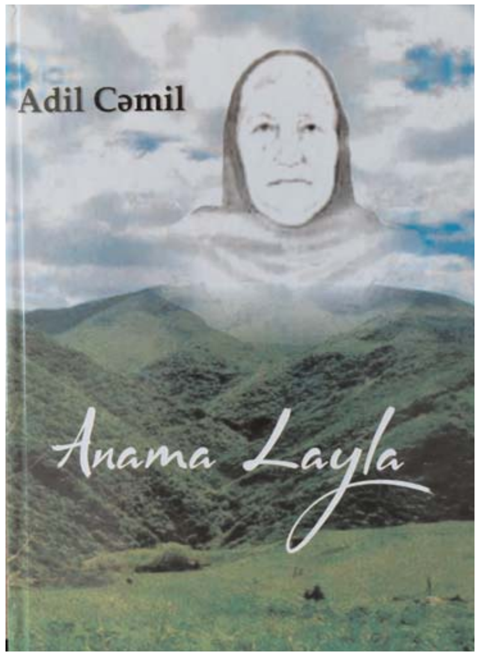

"Ay oğul atası, oğulsan tabla" şeirini ürək ağrısıyla oxuya-oxuya klassik şairimiz Xaqani Şirvanini düşündüm. O böyük şair də oğul itirmişdi və bu böyük itgi onun da ata ürəyinə dağ çəkmişdi. Aradan 850 ildən çox vaxt keçib. Əfsələddin Xaqaninin dünyadan nakam getmiş oğluna yazdığı "mərsiyyə""lər bu gün də ürəyimizi göynədir, canımızı ağrıdır.

Yüz illər keçəcək. Adil Cəmilin də şeirləri sevilə-sevilə oxunacaq və onun da oğluna yazmış olduğu ağrılı misralar ürəklərdə qubar bağlayacaq.

Neyləmək olar. Dünyada hamı öləcək, hamı kəfən-donu geyinəcək və Məşhər meydanında sorğu-suala çəkiləcək. Şairlər isə sorğu-suala çəkilməzlər, çünki bütün sualların cavabları onların yazmış olduğu şeirlərdədir. Bu mənada Adil Cəmilin şeirlərində də istənilən suala cavab tapmaq mümkündür. Şairin şeirlərində həyat nədir, dünya nədir, ölüm nədir, dərd nədir, sevgi nədir, həsrət nədir və bu kimi yüzlərlə suala cavab tapmaq mümkündür.

Hissləri, duyğuları, fikir və düşüncələri şeirlərinə ilmələr kimi hörülən Adil Cəmilin sözü haqqında yazmaq, elə özü haqqında yazmaq deməkdir. Özü sözünü, sözü özünü tamamlayan, şəxsiyyətilə yaradıcılığı üst-üstə düşən, kədəri dişilə sıxıb yaşayan, sözünün qiymətinə söz olmayan Adil Cəmil yaxşı adam olduğuna görə yaxşı şairdi. Pis adam olub yaxşı şair olmaq çətindir, çox çətindir.

Adil Cəmili əvvəlcə özünə görə tanımışam. Tanımışam ki, o, işıqlı adamdır, ürək adamıdır, ruh adamıdır, damarlarında türk qanı axan türk oğlu türkdür, ürəyi Vətən eşqi ilə çırpınan Azərbaycan ziyalısıdır, Azərbaycan alimidir, tanınmış tədqiqatçıdır, folklorşunasdır. Bunlardan öncə isə vətəndaş-şairdir. Və bir ziyalı kimi hamını işığına çağırır, işığıyla çağırır. Onun işığına gələnlər çoxdur, lap çoxdur. Adilin işığına üz tutub gələnlər onun özünü tanıyandan sonra sözünü tanıyıblar. Onun söhbəti də, hərəkəti də şeir qədər mənalıdır. O sözlə ürəkləri ovsunlaya bilir. "Anama layla"nı oxuyub mən də ovsunlandım və bir daha əmin oldum ki, sözün ovsunundan güclü ovsun yoxdur.

Məsələn, "Sevdim" şeirindəki bu misralar adamı necə ovsunlamaya bilər?

Fərqlidir ağayla qulun yazısı,
Bu-mənim getdiyim yolun yazısı.
Səndən hara qaçım, alın yazısı,
Dərd məni sevdikcə mən dərdi sevdim.

Mən xalqın ruhunun kökləndiyi simi Adilin şeirlərində də gördüm. Mən həm də ürəyi qəm dolu şairin haqqın işığını özündə və sözündə daşıdığını da hiss elədim.

Onu da hiss elədim ki, Adil Cəmil eşq və səmimiyyət adamıdır, yazdığı şeirlərdə yaşayacaq şairdir.

Sözün işığında şərəfli bir ömür yaşayan Adil Cəmilin lirik-fəlsəfi şeirləri insanı həm düşündürür, həm bilgiləndirir, həm də ruhumuza sığal çəkir, könlümüzü oxşayır. Ruha sığal çəkən bu şeirlərdə sevincin, kədərin, qəmin, dərdin ətrini, qoxusunu duyursan və bu səpkidən olan "Belə doğulmuşam" şeirini də həyacansız oxumaq mümkün deyil:

Mənim göylərimdə pozulub qatar,
Tək qalan durnanın səsi tez batar.
Deyirəm göyərib qol-budaq atar-
Qorxuram torpağa əkim dərdimi.

Şair məhəbbət təranələrinin birində yazır:

Səni unudaram sağalsa yaram,
Nə yaxşı mən belə yaralı yaram.
Vallah bir çəmənlik çiçək bağlaram,
Əllərin içində gül yeri qoysan.

Şairin sevgi şeirləri zənginliyi və rəngarəngliyi ilə seçilir ki, bu da onun hisslərinin saflığından, təmizliyindən irəli gəlir. Sevən qəlbin sevincini, kədərini, qəmini şair elə məharətlə qələmə alır ki, sevincin də, kədərin də rəngini görə bilirik.

Bu misralarda sevgidən doğan qəmi, kədəri, ayrılığı, həsrəti şair elə ifadə eləyib ki, heyrətlənməyə bilmirsən:

Sinəsində yeridiyin
Yamac oldum - sən görmədin.
Yollarına kölgə salan
Ağac oldum - sən görmədin.

Və yaxud:

Vaxt keçib-varımla yoxum dəyişib,
Elə düşünmə ki, ruhum dəyişib.
And olsun Allaha yuxum dəyişib
Sən mənim yuxumdan qaçandan bəri.

Bu misralarda sevən aşiqin duyğuları, həsrət yanğıları o qədər təsirli ifadə olunub ki, sanki şeir yox, Adil Cəmilin ürəyini oxuyursan.

Şairin özündən və sözündən, onun saflıqdan yoğrulan poeziyasından ətraflı yazmaq, "Anama layla" şeirlər toplusu haqqında daha geniş söhbət açmaq olardı. Amma təəssüf ki, bir qəzet səhifəsində bundan artıq söz demək imkanında deyiləm.

Və ən nəhayət, demək istəyirəm ki, qoy bu yazı bir dost payı kimi Adil Cəmilin "Anama layla" kitabına şirinlik olsun.